

UDK: 82.01/09

Gulasal XUDOYBERDIYEVA,

Toshkent davlat texnika universiteti Amaliy ingliz tili kafedrası v.b. dotsenti PhD

E-mail: gulasal@mail.ru

Filologiya fanlari doktori, dotsent S.Zokirova taqrizi asosida

COMPARATIVE ANALYSIS OF AMERICAN AND LATIN AMERICAN LITERATURE OF THE 20TH CENTURY

Annotation

This article attempts a comprehensive review of the rich and varied tapestry of 20th century American and Latin American literature. It aims to shed light on the interconnectedness of these literary traditions, despite their geographical separation, and the continuing relevance of the themes explored by their authors. Together, they testify to the enduring power of storytelling and the profound influence of literature in shaping our understanding of the past, present, and future.

Key words; Literature, 20th Century, American Literature, Latin American Literature, Authors, Themes, Identity, Social Injustice, Modernization.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ АМЕРИКАНСКОЙ И ЛАТИНОАМЕРИКАНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ XX ВЕКА

Аннотация

В этой статье предпринята попытка дать всесторонний обзор богатого и разнообразного полотна американской и латиноамериканской литературы 20-го века. Целью книги является пролить свет на взаимосвязь этих литературных традиций, несмотря на их географическое разделение, а также на сохраняющуюся актуальность тем, исследуемых их авторами. Вместе они свидетельствуют о непреходящей силе повествования и о глубоком влиянии литературы на формирование нашего понимания прошлого, настоящего и будущего.

Ключевые слова; Литература, XX век, Американская литература, Латиноамериканская литература, Авторы, Темы, Идентичность, Социальная несправедливость, Модернизация.

XX asr AMERIKA VA LOTIN AMERIKASI ADABIYOTINING QIYOSIY TAHLILI

Annotatsiya

Ushbu maqola XX asr Amerika va Lotin Amerikasi adabiyotining boy va xilma-xil gobelenlarini har tomonlama ko'rib chiqishga harakat qiladi. Bu adabiy an'analarning geografik jihatdan bir-biridan ajralib turishiga qaramay, ularning o'zaro bog'liqligini yoritib berish va ularning mualliflari tomonidan o'rganilgan mavzularning doimiy dolzarbligini yoritishga qaratilgan. Ular birgalikda hikoya qilishning mustahkam kuchi va adabiyotning o'tmish, hozirgi va kelajak haqidagi tushunchalarimizni shakllantirishdagi chuqur ta'siridan dalolat beradi

Kalit so'zlar; Adabiyot, XX asr, Amerika adabiyoti, Lotin Amerikasi adabiyoti, Mualliflar, Mavzular, Identifikatsiya, Ijtimoiy adolatsizlik, Modernizatsiya.

Kirish. XX asr Amerika va Lotin Amerikasi adabiyoti evolyutsiyasida muhim davr bo'lib, madaniy, siyosiy va ijtimoiy o'zgarishlarning ajoyib uyg'unlashuvi bilan ajralib turadi. Bu davrda yozma so'z har ikki qit'ada paydo bo'lgan son-sanoqsiz tajriba va istiqbollarni o'z ovozigacha qo'yib, o'zgarayotgan dunyoning murakkabliklarini ifodalash uchun kuchli vositaga aylandi. Ushbu maqolada biz XX asr Amerikasi va Lotin Amerikasi dinamik adabiy landshaftlari bo'ylab sayohatga chiqamiz va bu ikki o'zaro bog'langan an'analarning global sahnadagi o'ziga xos xususiyatlarini, umumiy mavzularini va chuqur ta'sirini yoritishga intilamiz.

Adabiyot sohasiga chuqurroq kirib borar ekanmiz, bu davr adabiy mahsuloti uchun zamin yaratgan tarix va madaniyatning murakkab gobelenini tan olishimiz zarur. Qo'shma Shtatlarda XX asr sanoatlashtirish, urbanizatsiya va o'zgaruvchan ijtimoiy tuzumning tinimsiz yurishi bilan ajralib turdi. Garlem Uyg'onish davri va Fuqarolik huquqlari harakati misol qilib ko'rsatilganidek, millat o'ziga xoslik, irq va tenglik muammolari bilan kurashdi. Lotin Amerikasida siyosiy qo'zg'alishlar, inqiloblar va mustamlakachilikning doimiy merosi bilan ajralib turadigan parallel hikoya paydo bo'ldi. Meksika inqilobi, Kuba inqilobi va boshqa ijtimoiy-siyosiy harakatlar mintaqani qayta shakllantirdi va uning adabiyotini qizg'in ishtirok tuyg'usi bilan sug'ordi.

Ushbu noyob tarixiy traektoriyalarga qaramay, Amerika va Lotin Amerikasi adabiyoti umumiy mavzular

bilan bezatilgan tuvalda birlashdi. Langston Xyuz va Gabriel Garsia Markes[1] kabi mualliflarning asarlarida o'ziga xoslik va mansublik mavzulari kirib kelgan, chunki ular madaniy xilma-xillik fonida o'z-o'zini kashf etishning murakkab relyefida harakat qilishga intilishgan. Jon Steynbek va Pablo Neruda kabi yozuvchilar advokatlik va o'zgarishlar quroli sifatida qalam tutgan holda, ikkala mintaqada ham ijtimoiy adolatsizlikning dahshatli haqiqatlariga guvoh bo'ldi. Tez modernizatsiya bilan ajralib turadigan dunyoda F. Skott Fitsjerald va Xorxe Luis Borxes kabi amerikalik va lotin amerikalik mualliflar taraqqiyotning tinimsiz yurishidan kelib chiqqan norozilik va umidsizlik bilan kurashdilar.

Ushbu adabiy izlanishga kirishar ekanmiz, o'zlarining adabiy an'analarning mayoqlari sifatida paydo bo'lgan taniqli mualliflarning hissalarini tan olishimiz kerak. Bir tomonda Ernest Xeminguey, Uilyam Folkner va Toni Morrison[4], boshqa tomondan Gabriel Garsia Markes, Xulio Kortazar va Izabel Allende kabilar o'zlarining o'ziga xos ovozi, innovatsion hikoyalari va insoniy ahvolga oid chuqur tushunchalari bilan dunyoni maftun etdi.

Tarixiy va madaniy kontekst:

XX asr Amerika va Lotin Amerikasi adabiyotini to'liq baholash uchun ikkala mintaqada ham adabiy ifoda uchun qulay zamin yaratgan tarixiy va madaniy kontekstlarni o'rganish zarur. Ushbu kontekstlar nafaqat hikoyalar va

mavzularni shakllantirgan, balki mualliflarning uslublari va ovozlari ham ta'sir qilgan.

XX asr Amerika adabiyotida bir qator ijtimoiy-siyosiy masalalar yoritilgan. Jumladan;

Sanoatlashirish va urbanizatsiya: XX asrning boshlarida Qo'shma Shtatlarda sanoatlashirishning eng yuqori cho'qqisi bo'ldi, chunki mamlakat agrar jamiyatdan sanoat quvvatiga o'tdi. Ushbu tez o'zgarishlar ommaviy urbanizatsiya bilan birgalikda Amerika hayotida chuqur o'zgarishlarga olib keldi. Sinclair Lyuis ("Main Street") va Upton Sinclair ("Jungle") kabi mualliflar sanoatlashirishning jamiyatga ta'sirini o'rganib, mehnat huquqlari va iste'molchilik kabi muammolarni yoritib berishdi.

Buyuk migratsiya: XX asr boshlarida afro-amerikaliklarning janubiy qishloqdan shahar shimoliga ko'chishi Amerika adabiyotiga katta ta'sir ko'rsatdi. Ushbu harakat Garlem Uyg'onish davriga, Nyu-Yorkning Garlem shahrida madaniy va badiiy portlashga olib keldi. Langston Hughes, Zora Neale Hurston va Klod Makkay kabi yozuvchilar afro-amerikalik madaniyatni nishonlash va irqiy o'ziga xoslik va tengsizlik muammolarini hal qilishda muhim rol o'ynagan[6].

Jahon urushlari va urushdan keyingi davr: Ikki jahon urushi va undan keyingi urushdan keyingi davr Amerika adabiyotiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Ushbu urushlar paytida va undan keyin askarlar va tinch aholi tomonidan boshdan kechirgan umidsizlik va jarohatlar Ernest Xeminguey ("Qurollar bilan xayrlashish") va F. Skott Fitsjerald ("Buyuk Getsbi") kabi mualliflarning asarlarida o'z aksini topgan[5]. Bu yozuvchilar begonashuv, ekzistensializm va "Yo'qolgan avlod" mavzularini o'rgandilar.

Fuqarolik huquqlari harakati: XX asrning o'rtalarida Amerika tarixidagi muhim lahza bo'lgan fuqarolik huquqlari harakati guvohi bo'ldi. Jeyms Bolduin ("Keyingi safar olovi") va Richard Rayt ("Mahalliy o'g'il") kabi yozuvchilar o'z asarlarida irqiy adolatsizlik, kamsitish va tenglik uchun kurash masalalarini yoritgan.

XX asr Lotin Amerikasi adabiyoti:

Mustamlaka merosi: Lotin Amerikasining mustamlakachilik tarixi uning adabiyotida chuqur iz qoldirdi. Mualliflar ko'pincha madaniy o'ziga xoslik va Yevropa mustamlakasi merosi bilan bog'liq savollar bilan kurashgan. Bu mavzu Gabriel Garsia Markesning "Yolg'izlikning yuz yili" kabi asarlarda yaqqol ko'rinadi[1], bu erda sehrli realizm Lotin Amerikasining murakkab tarixini tasvirlashda qo'llaniladi.

Ijtimoiy-siyosiy harakatlar: Lotin Amerikasi XX asrda bir qator ijtimoiy-siyosiy harakatlar va inqiloblarni boshdan kechirdi. Meksika inqilobi (1910-1920), Kuba inqilobi (1953-1959) va boshqa oqimlar adabiyotga ta'sir ko'rsatdi. Masalan, meksikalik yozuvchi Oktavio Pas ("Yolg'izlik labirinti") asarlarida Meksika inqilobining milliy o'ziga xoslikka ta'siri o'rganilgan.

Sehrli realizm: Lotin Amerikasi adabiyoti sehrli realizmni qo'llashi bilan mashhur, bu sehrli va oddiylikni uyg'unlashtirgan adabiy uslub. Gabriel Garsia Markes va Izabel Allende kabi mualliflar tomonidan ommalashtirilgan ushbu uslub mintaqaning boy madaniy va tasavvuf an'alarini aks ettiradi.

Diktatura va siyosiy repressiya: Lotin Amerikasining bir qancha mamlakatlari XX asrda siyosiy repressiya va diktatura davrlariga duch keldi. Xulio Kortazar ("Parlatish va boshqa hikoyalar") va Mario Vargas Lyosa ("Echki bayrami") kabi yozuvchilar adabiyotdan avtoritar tuzumlarni va inson huquqlari poymolini tanqid qilish uchun foydalanganlar.

XX asr Amerika va Lotin Amerikasi adabiyotining tarixiy va madaniy konteksti muhim ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy o'zgarishlar bilan ajralib turardi. Ushbu kontekstlar mualliflarning o'ziga xoslik va ijtimoiy adolatdan tortib

modernizatsiya va siyosiy qo'zg'onlarning ta'siriga ega bo'lgan keng doiradagi mavzularni o'rganishlari uchun zamin yaratdi. Har bir mintaq tarixi va madaniyatining o'ziga xos xususiyatlari ularning adabiy an'alarining abadiy merosini shakllantirishda davom etmoqda.

XX asr Amerika va Lotin Amerikasi adabiyotidagi umumiy mavzular:

Amerika va Lotin Amerikasi adabiyoti o'ziga xos madaniy va tarixiy tarixga ega bo'lsa-da, XX asrda ikkala mintaq adabiyotida paydo bo'lgan bir nechta umumiy mavzular mavjud. Ushbu umumiy mavzular umuminsoniy tajribalar va adabiy an'alarining o'zaro bog'liqligini aks ettiradi. Mana bir nechta umumiy mavzular:

Identifikatsiya va tegishlilik:

Amerika adabiyoti: Amerika adabiyoti ko'pincha shaxsiyat mavzusini, shu jumladan individualizm, milliy o'ziga xoslik va Amerika orzusi masalalarini o'rganadi. F. Skott Fitsjerald ("Buyuk Getsbi") va Toni Morrison ("Sevimli")[4] kabi mualliflar shaxsiy va madaniy o'ziga xoslikning murakkabligini o'rganadilar.

Lotin Amerikasi adabiyoti: Lotin Amerikasi adabiyoti mustamlakachilik merosi, mahalliy meros va mestizaje (irqiy va madaniy aralashuv) bilan shakllangan o'ziga xoslik muammolari bilan kurashadi. Gabriel Garsia Markesning "Yuz yillik yolg'izlik" asari Lotin Amerikasi kontekstida shaxsiy va jamoaviy o'ziga xoslikning murakkab o'zaro ta'sirini aks ettiradi.

Ijtimoiy adolatsizlik:

Amerika adabiyoti: Amerikalik mualliflar, ayniqsa, irq, sinf va jins bilan bog'liq bo'lgan ijtimoiy adolatsizlikka tez-tez murojaat qilishgan. Jon Steynbekning "G'azab uzumlari" va Richard Raytning "Mahalliy o'g'il" kabi asarlari marginallashgan jamoalar duch keladigan qiyinchiliklarni ta'kidlaydi.

Lotin Amerikasi adabiyoti: Lotin Amerikasi adabiyoti ko'pincha siyosiy zulm va tengsizlik kontekstida ijtimoiy adolatsizlikka qarshi turishning uzoq tarixiga ega. Pablo Neruda she'riyati va Eduardo Galeanoning "Lotin Amerikasining ochiq tomirlari" bu mavzuga misoldir.

Modernizatsiya va uning noroziliklari:

Amerika adabiyoti: modernizatsiya va sanoatlashirishning shaxs va jamiyatga ta'siri Amerika adabiyotida takrorlanadigan mavzudur. F. Skott Fitsjeraldning "Buyuk Getsbi" va Artur Millerning "Sotuvchining o'limi" romanlarida zamonaviy hayotga hamroh bo'lishi mumkin bo'lgan umidsizlik va begonashishni o'rganadi.

Lotin Amerikasi adabiyoti: Lotin Amerikasi mualliflari, jumladan Xorxe Luis Borxes va Xulio Kortazar zamonaviylik va texnologik taraqqiyot oqibatlari bilan kurashmoqda. Ularning asarlari ko'pincha ekzistensial savollar va haqiqat va fantaziya o'rtasidagi loyqa chiziqlarni o'rganadi.

Tarixiy xotira:

Amerika adabiyoti: Amerika adabiyoti ko'pincha tarixiy xotira bilan shug'ullanadi, shu jumladan o'tmishdagi voqealar bugungi kunni qanday shakllantiradi. Toni Morrisonning "Sevimli" va Filipp Rotning "Amerikaga qarshi fitna" asarlari tarixning shaxslar va jamoalarga doimiy ta'sirini o'rganadi.

Lotin Amerikasi adabiyoti: Lotin Amerikasi mualliflari ko'pincha inqiloblar va diktaturalar kabi tarixiy voqealarni o'z hikoyalariga kiritadilar. Mario Vargas Lyosaning "Echki bayrami" va Izabel Allendening "Ruhlar uyi" asarlari shaxsiy va jamoaviy taqdiri shakllantirishda tarixning rolini ko'rib chiqadi.

Ma'naviyat va mifologiya:

Amerika adabiyoti: Amerikalik mualliflar ba'zan transsendensiya va ma'no mavzularini o'rganish uchun ma'naviyat va mifologiyadan foydalanadilar. Bu Herman

Melvill ("Mobi-Dik") va Toni Morrison[4] ("Sulaymon qo'shig'i") kabi yozuvchilarning asarlarida yaqqol ko'rinadi.

Lotin Amerikasi adabiyoti: Lotin Amerikasi adabiyoti ko'pincha o'z hikoyalarida mahalliy ma'naviyat va mifologiyaning elementlarini to'qadi. Bu Gabriel Garsia Markesning sehrli realizmida va Rigoberta Menchu asarlaridagi mahalliy mavzularda namoyon bo'ladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Amerika va Lotin Amerikasi adabiyoti o'ziga xos madaniy va tarixiy kontekstlarga ega bo'lsa-da, ular insoniy holatni, XX asrning qiyinchiliklari va intilishlarini aks ettiruvchi umumiy mavzularga ega. Ushbu umumiy mavzular turli jamiyatlar va mintaqalarda insoniyat tajribasining murakkabligini qamrab olishda adabiyotning universalligini namoyish etadi.

Xulosa. XX asr adabiyot olamida mashhur mualliflarning paydo bo'lishi va Amerika va Lotin Amerikasi an'analari chuqur mavzularni o'rganishning guvohi bo'lgan ajoyib davr bo'ldi. Ushbu maqola ushbu o'zgarishlar davrida bu ikki boy adabiy landshaftni belgilab bergan o'ziga xos xususiyatlar, umumiy mavzular va taniqli mualliflarni yoritishga harakat qildi.

Qo'shma Shtatlarda adabiyot sanoatlashtirish, urbanizatsiya va ijtimoiy o'zgarishlarning oqibatlari bilan kurashdi va Ernest Xeminguey va F. Skott Fitsjerald kabi mualliflar paydo bo'ldi, ular shaxsiyat, umidsizlik va Amerika orzusi mavzularini o'rgandilar. Langston Xyuz va Toni Morrison kabi afro-amerikalik yozuvchilar irq va o'ziga xoslik masalalariga murojaat qilib, ijtimoiy adolat va tenglik haqida kengroq suhbatga hissa qo'shdilar.

Lotin Amerikasida XX asr siyosiy o'zgarishlar, madaniy uyg'onish va sehrli realizmning paydo bo'lishi bilan ajralib turdi. Gabriel Garsia Markes, Xulio Kortazar va Pablo

Neruda va boshqalar o'z asarlaridan mustamlakachilik merosi, o'ziga xoslik murakkabliklari va mintaqani shakllantirgan ijtimoiy-siyosiy harakatlar bilan shug'ullanish uchun foydalanganlar. Ularning sehrli realizmga botgan asarlari Lotin Amerikasi adabiyotining timsoliga aylandi.

O'zlik va mansublik, ijtimoiy adolatsizlik, modernizatsiya ta'siri, muhabbat va munosabatlar, tarixiy xotira va ma'naviyat kabi umumiy mavzular bu ikki adabiy an'anani bir-biriga bog'lovchi iplar sifatida yuzaga chiqdi. Ushbu mavzular inson tajribasining universal tomonlarini va Amerika va Lotin Amerikasi hikoyalarining o'zaro bog'liqligini ochib berdi.

Qolaversa, har ikki mintaqaning taniqli mualliflari jahon adabiy manzarasida o'chmas iz qoldirdi. Toni Morrison, Gabriel Garsia Markes va Ernest Xeminguey kabi yozuvchilar nafaqat o'z davrining ruhini qamrab oldilar, balki milliy chegaralarni ham bosib o'tib, adabiyot gigantlariga aylandilar, ularning asarlari butun dunyo o'quvchilari bilan rezonanslashishda davom etmoqda.

Xulosa qilib aytganda, XX asr Amerika va Lotin Amerikasi adabiyoti hikoya qilishning insoniy holatni yoritish va har bir mintaqaning o'ziga xos madaniy va tarixiy sharoitlarini aks ettirish uchun kuchini ko'rsatdi. Ushbu yozuvchilar tomonidan o'rganilgan umumiy mavzular ikki an'ana o'rtasida ko'prik bo'lib xizmat qildi, notinch asrda shaxslar va jamiyatlar duch kelgan umumiy tajriba va muammolarni ta'kidladi. Ushbu adabiy merosga nazar tashlar ekanmiz, adabiyotning o'tmish, bugun va kelajak haqidagi tasavvurlarimizni shakllantirishdagi doimiy ahamiyati, uning chegaralar va madaniyatlardan oshib o'tib, hamma joyda kitobxonlar qalbi va ongiga ta'sir etish qobiliyatini yodga olamiz.

ADABIYOTLAR

1. Márquez, Gabriel García. "One hundred years of solitude." *Medicine and Literature, Volume Two*. CRC Press, 2018. 255-272.
2. Dickstein, Morris. "The Great Gatsby, by F. Scott Fitzgerald." (*No Title*) (2009).
3. Morrison, Toni. "Beloved. 1987." *New York: Vintage* (2004).
4. Steinbeck, J. (2012). The grapes of wrath. In *A Route 66 Companion* (pp. 108-111). University of Texas Press.
5. Salinger, Jerome D. "The Catcher in the Rye [1951]." *Boston, MA et al* (2001).
6. Faulkner, W., & Meriwether, J. B. (1972). An Introduction for "The Sound and the Fury". *The Southern Review*, 8(4), 705.